

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:8

med anledning av propositionen 1978/79:1 om ersättning för anordnande av skyddsrum m. m.

I betänkandet behandlas de förslag som regeringen – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Eric Krönmark – har förelagt riksdagen i propositionen 1978/79:1 (försvarsdepartementet).

Propositionen

Regeringen har i propositionen föreslagit riksdagen att

1. antaga inom försvarsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),
2. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för ersättning för skyddsrumsb byggande m. m.

I propositionen föreslås att i civilförsvarslagen (1960:74) tas in bestämmelser om beräkning av ersättning till dem som åläggs att anordna skyddsrum i samband med att ny anläggning eller byggnad uppförs. Ersättning skall utgå enligt i lagen angivna grunder och avse de särskilda kostnaderna för att anordna, vårda och underhålla skyddsrummet. I propositionen föreslås vidare att den i civilförsvarslagen intagna bestämmelsen om skyldighet att till staten betala skyddsrumsavgift för ny anläggning eller byggnad som uppförs i skyddsrumsort skall utgå. Skyddsrummen kommer därigenom efter den 1 juli 1979 helt att finansieras av statliga medel.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Häriigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen (1960:74)¹

dels att 56 § skall upphöra att gälla,

dels att 53 § 1 mom., 55, 80 och 83 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

53 §

1 m o m. Uppföres ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort på mark, som är avsedd för annat ändamål än gata, torg, park eller annan allmän plats, är anläggningens eller byggnadens ägare skyldig att inrätta och utrusta skyddsrum, som skall anordnas i anläggningen eller byggnaden på grund av beslut enligt 27 §.

Den som med nyttjanderätt innehar fastighet eller byggnad eller del därav må ej hindra ägaren att där inrätta skyddsrum.

Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum anordnats enligt första stycket, är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

Den som anordnar skyddsrum enligt första stycket äger rätt att av statsmedel utfå ersättning härför. *Denna ersättning beräknas med hänsyn till antalet platser i skyddsrummet och normalkostnaden för att anordna, vårda och underhålla en skyddsrumplats.* Ersättningen bestämmes av länsstyrelsen och utbetalas när slutbesiktning av skyddsrummet har ägt rum.

Den som anordnar skyddsrum enligt första stycket äger rätt att av statsmedel utfå ersättning härför *enligt de grunder som angivas i 55 §.* Ersättningen bestämmes av länsstyrelsen och utbetalas när slutbesiktning av skyddsrummet har ägt rum.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.

55 §

Uppföres inom skyddsrumsort ny anläggning eller byggnad, är anläggningens eller byggnadens ägare skyldig att till staten utgiva skyddsrumavgift enligt vad nedan sägs. Avgift utgår dock ej för byggnad som i sin helhet är avsedd för bostadsändamål.

Skyddsrumavgiften utgår efter

Ersättning enligt 53 § utgår för särskilda kostnader för att anordna skyddsrummet. Sådana kostnader kunna avse förstärkning av byggnadsstomme samt anskaffning och iordningsställande av särskilda dörrar och karmar, luckor och andra tillslutningsanordningar, ventilationssystem, gasfång och

¹ Lagen omtryckt 1975:712.

Nuvarande lydelse

en viss procentsats av det enligt tredje stycket beräknade grundvärdet och bestämmes av länsstyrelsen.

Grundvärdet beräknas med hänsyn till det största antal personer, som under dag eller natt i allmänhet vistas i anläggningen eller byggnaden under fredstid, och normalkostnaden för att anordna, vårda och underhålla en skyddsrumsp plats. Är anläggningen eller byggnaden delvis avsedd för bostadsändamål, beräknas grundvärdet dock endast för den del av anläggningen eller byggnaden som är avsedd för annat än bostadsändamål.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla

1. till- eller påbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad,

2. ombyggnad av befintlig anläggning eller byggnad,

3. inredande helt eller delvis av befintlig anläggning eller byggnad till väsentligen annat ändamål än det vartill anläggningen eller byggnaden förut varit använd.

Om åtgärd som avses i fjärde stycket ej medför att anläggningen eller byggnaden kan beräknas kvarstå under avsevärt längre tid än eljest skulle ha skett, skall skyddsrumssavgift utgå endast till den del som svarar mot det ökade skyddsbehov som uppkommer genom åtgärden.

Om särskilda skäl föreligga, må länsstyrelsen meddela befrielse från skyldighet att utgiva skyddsrumssavgift.

Byggnadslov må ej utnyttjas innan skyldighet att erlägga skyddsrumssavgift fullgjorts.

Föreslagen lydelse

annan särskild utrustning samt reservutgångar. Ersättning utgår även för vård och underhåll av skyddsrummet.

Ersättningen utgår med ett grundbelopp och tillägg till grundbeloppet. Grundbeloppet och tillägget fastställs av regeringen.

Grundbeloppet utgöres av en fast del, som är lika stor för varje skyddsrum, och en rörlig del som beräknas efter antalet platser i skyddsrummet. Vid fastställande av grundbelopp skall beaktas om den del av byggnaden, i vilken skyddsrummet har anordnats, skulle ha utförts utan bärande väggar av betong om skyddsrum ej hade anordnats i byggnaden.

Tillägg till grundbeloppet kan utgå för kostnader som erfordras för att skyddsrummet under fredstid skall kunna användas för annat än skyddsrumssändamål. Sådana kostnader kunna avse särskilda anordningar för att kunna tillsluta dörrar, fönster och andra öppningar. Tillägg kan också utgå för kostnader för särskilda åtgärder som vidtagas för förstärkningar mot ras eller på grund av särskilt besvärliga grundläggningsförhållanden.

Vid bestämmande av ersättningens storlek skall grundbelopp och tillägg till grundbeloppet anpassas till kostnadsläget i skyddsrumsorten vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning enligt grunder som regeringen bestämmer.

Om ägare av anläggning eller byggnad ej är redovisningsskyldig enligt lagen (1968:430) om mer-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

värdeskatt, skall grundbeloppet och tillägg till grundbeloppet uppräknas med sex tiondelar av den vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning gällande skattesatsen enligt 13 § lagen om mervärdeskatt.

Om tillämpningen av andra -- fjärde stycket med hänsyn till skyddsrummets utförande leder till att ersättningen i visst fall blir uppenbart obillig för den ersättningsberättigade, får ersättningen bestämmas till högre belopp enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

80 §

Den som underlåter att i förväg inhämta länsstyrelsens godkännande i fall, da så skall ske enligt 33 §, dömes till böter.

Det åligger den vilken gjort sig skyldig till underlåtenhet, som avses i första stycket, att i enlighet med länsstyrelsens anvisningar ändra vad som redan utförts. Samma skyldighet åvilar den som åsidosatt föreskrift, vilken meddelats av länsstyrelsen vid prövning enligt 33 §.

Den som utnyttjar byggnadslor utan att ha erlagt skyddsrumsavgift enligt 55 § dömes till böter.

83 §²

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53 § och skyddsrumsavgift enligt 55 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt

² Senaste lydelse 1978:263.

Nuvarande lydelse

beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

Föreslagen lydelse

denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos regeringen genom besvär, om ej annat följer av 69 §. Detsamma gäller i fråga om talan mot civilförsvarsstyrelsens beslut enligt lagen.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 34, 35, 37 eller 58 §.

Under högsta civilförsvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl äro därtill må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna att beslutet omedelbart skall lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Utskottet

Vid 1975 års riksmöte beslutades en genomgripande omarbetning av reglerna om skyddsrum i civilförsvarslagen (1960:74, omtryckt 1975:712, ändrad senast 1978:263). Anordnandet av skyddsrum fick en fast anknytning till kommunernas planering av bebyggelsen och kommunerna fick ansvar för att skyddsrummen anordnas på ett ändamålsenligt sätt (prop. 1975:21, FöU 1975:17, rskr 1975:174).

De nya bestämmelserna skall, med vissa undantag enligt övergångsbestämmelserna, tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1979. Fastighetsägare som åläggs att anordna skyddsrum har enligt 1975 års riksdagsbeslut rätt att få ersättning för detta av statsmedel. Ersättningen skall beräknas med hänsyn till antalet platser i skyddsrummet och normalkostnaden för att anordna, vårda och underhålla en skyddsrumsp plats. Enligt 56 § civilförsvarslagen skall normalkostnaden bestämmas i särskild lag.

De nya reglerna innebär alltså att skyddsrummen skall finansieras över statsbudgeten. Den som uppför ny anläggning eller byggnad i en skyddsrumsort skall dock betala den del av skyddsrumskostnaden, s. k. skyddsrumssavgift, som är att hänföra till anläggningens eller byggnadens behov av skyddsrumsp platser. Bestämmelserna om skyddsrumssavgift avser inte bara nybyggnad utan också ombyggnad m. m. För det behov av skyddsrum som avser bostäder skall skyddsrumssavgift inte tas ut. Bostadsbyggandet avlastas härigenom alla skyddsrumskostnader.

Med utgångspunkt i förslag från skyddsrumsutredningen anger föredragande statsrådet vissa riktlinjer beträffande systemet för ersättning för skyddsrummbyggnad m. m.

Olägenheterna med det system för att beräkna och ta ut skyddsrumssavgifter som infördes genom 1975 års riksdagsbeslut – men ännu inte börjat tillämpas – har visat sig bli så stora att systemet enligt föredragande statsrådets mening inte bör behållas. Han föreslår därför att civilförsvarslagen ändras så att skyldighet att betala skyddsrumssavgift inte skall föreligga. Utskottet – som vid riksdagsbehandlingen år 1975 godtog systemet med en särskild skyddsrumssavgift (FöU 1975:17 s. 32) – delar uppfattningen om de olägenheter med systemet som efter hand blivit uppenbara. Utskottet tillstyrker därför att systemet med skyddsrumssavgift slopas. Skyddsrummbyggnad blir därigenom i sin helhet finansierat av statliga medel.

Riktlinjer för beräkning av ersättning för skyddsrumskostnad redovisas i propositionen på s. 27–36. Riktlinjerna syftar till schabloniserade ersättningar med möjlighet till vissa särskilda schablontillägg. Utskottet har inte någonting att erinra mot vad som anförs i denna del eller mot författningsförslagen.

Föredragande statsrådet tar också upp vissa övriga frågor, bland dem frågan om underhållsbesiktning av skyddsrum. Denna fråga behandlades av riksdagen i samband med 1977 års försvarsbeslut (FöU 1976/77:13 s. 125, rskr 1976/77:311). Med hänsyn till den betydelse för befolkningens överlevnad

som skyddsrummen kan få i krig och till de stora investeringar som har gjorts och kommer att göras i skyddsrum ansåg riksdagen det vara väsentligt att skyddsrummens standard kontrolleras genom fortlöpande underhållsbesiktningar. Föredragande statsrådet redogör nu för olika faktorer av betydelse i denna fråga och förklarar sig f. n. inte beredd att föreslå några ytterligare åtgärder för en fortlöpande underhållsbesiktning av skyddsrumsbeståndet.

Utskottet anser liksom tidigare att investeringarna i skyddsrum måste kompletteras med tillräckligt förutseende åtgärder för kontroll att skyddsrummen behåller det avsedda skyddsvärdet. Av programplanen 1979/80–1983/84 (s. 180–182) för civilförsvaret framgår att civilförsvarsstyrelsen anser det angeläget att frågan om underhållsbesiktning av skyddsrum får en långsiktig lösning. Civilförsvarsstyrelsen utreder f. n. lämpliga organisationsformer för underhållsbesiktning av befintliga skyddsrum och för åtgärder med anledning av fel i dessa. Styrelsen utreder samtidigt också organisationsformer för bristtäckningsåtgärder i befintlig bebyggelse eftersom det enligt styrelsens mening är troligt att det är rationellt med en gemensam organisation för dessa ändamål.

I det nya systemet för finansiering av skyddsrum – liksom i det föregående – åvilar det fastighetens ägare att svara för vård och underhåll av skyddsrummet och dess utrustning. Skillnaden består i att det nya systemet innefattar en engångsersättning vid skyddsrummets anordnande för framtida vård och underhåll. Åtgärder som inte är att hänföra till vård eller underhåll och inte beror på försummelse från fastighetsägarens sida skall inte ankomma på denne att bekosta.

HSB:s riksförbund har i skrivelse till försvarsutskottet förordat att underhåll och renovering av skyddsrum som anordnats enligt det äldre systemet skall kunna ske med statsbidrag. Enligt riksförbundets mening bör även prövas en möjlighet till retroaktiv ersättning från staten till bostadsföretag som myndigheterna under senare år ålagt att reparera sina skyddsrum.

Utskottet vill inte förorda en ändring av kostnadsansvaret för underhålls-åtgärder i det äldre systemet enligt förslaget från HSB:s riksförbund. I det äldre liksom i det nya systemet måste prövas i varje enskilt fall om nödvändiga åtgärder är att hänföra till det ansvar för vård och underhåll som i båda fallen vilar på skyddsrummets ägare. Moderniseringar och stora renoveringar torde falla utanför detta ansvar och blir därmed bekostade av statsmedel. Civilförsvarsstyrelsen har avsatt medel för sådana ändamål i programplanen.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag i propositionen 1978/79:1 och hemställer

att riksdagen

1. antar inom försvarsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),

2. godkänner de av föredragande statsrådet i propositionen förordade riktlinjerna för ersättning för skyddsrumsbbyggande m. m.

Stockholm den 14 november 1978

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Bengt Gustavsson (s), Eric Holmqvist (s), Georg Pettersson (c), Gusti Gustavsson (s), Gudrun Sundström (s), Roland Brännström (s), Gunnar Oskarson (m), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m) och Arne Remgård (fp).

Särskilt yttrande

av Åke Gustavsson (s) angående kostnader för underhåll av skyddsrum.

Propositionen 1978/79:1 gäller ersättning för anordnande av skyddsrum m. m. i det nya systemet för planering och finansiering av skyddsrum. Regeringsförslagen berör inte kostnadsansvaret beträffande underhåll av skyddsrum som har byggts enligt det äldre systemet.

I det nuvarande bostadsbeståndet finns ett stort antal skyddsrum som fastighetsägaren måste underhålla. Som framhålls i skrivelsen till försvarsutskottet från HSB:s riksförbund kan kostnader för renovering och underhåll av skyddsrum bli kännbara. Direkt eller indirekt påverkas boendekostnaderna av sådana åtgärder.

Som utskottet anför måste i det enskilda fallet prövas om en nödvändig åtgärd är att hänföra till det ansvar som har lagts på fastighetsägaren. Härutöver borde enligt min mening finnas utrymme för en prövning om kostnaderna för underhållsåtgärder enligt fastighetsägarens ansvar av rättviseskäl bör bestridas av statsmedel. För reparationer som myndigheterna påbjudit under senare år borde också finnas möjlighet att lämna retroaktivt statsbidrag.